

SPIRIDON VANGHELI

ISPRĂVILE LUI GUGUȚĂ

Desene: Boris Diodorov

Responsabil de ediție: Constantin Bostan

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului TEOFAN,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2013

CUPRINS

GUGUȚĂ	7
CĂCIULA LUI GUGUȚĂ	8
DARUL	12
PLOAIA	16
O TAINĂ	19
BANCA LUI GUGUȚĂ	22
CEASUL	26
POVESTEA LUI GUGUȚĂ CU MOȘI CRĂCIUNII	29
NOAPTEA DE ANUL NOU	31
DATORIA LUI GUGUȚĂ	35
MĂRIA SA GUGUȚĂ	39
COVRIGII LUI ION CREANGĂ	43
TOIAGUL BUNICULUI	46
SCRÂNCIOBUL LUI GUGUȚĂ	49
COSAȘUL	52
TELEGRAME ÎN PĂDURE	56
GUGUȚĂ ȘI OAMENII SĂI DE ZĂPADĂ	58
CIZMARUL	61
MINISTRUL BUNICULUI	65
COZONACUL	69
TOBOȘARUL	73

SPĂRGĂTORUL DE NUCI	77
CÂNTARUL	80
GUGUȚA	84
LA MOARĂ	87
MĂTURĂTORII	90
POȘTAȘUL	94
CUM A CRESCUT GUGUȚĂ ÎNTR-O NOAPTE	98
FRIZERUL	103
GUGUȚĂ – CĂPITAN DE CORABIE	109
GUGUȚĂ O ÎNVAȚĂ PE MAMA SĂ MEARGĂ CU BICICLETA.	115
CÂND VEI AUZI CLOPOTUL	120
BINOCLUL LUI GUGUȚĂ ȘI OMULEȚII VERZI	125
GUGUȚĂ ZBOARĂ	132
BUNICUL	137

Redactor: Cătălin Jeckel

Design: Ana-Maria Chiribuță

Design copertă: Manuela Oboroceanu, Gabriela Radu

Prelucrare imagini: Mariana Enache

Prepress: Leonard Lunguleac

Bun de tipar: 2013 Apărut: 2013

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI

Tel.: (0232)216693; (0232)218324; Fax: (0232)216694

<http://editura.doxologia.ro>, E-mail: editura@doxologia.ro

„Autor celebru de cărți pentru copii,
recunoscut și tradus în toată lumea, Spiridon Vangheli
este distins cu Medalia de Aur pentru Creativitate”

Francis Gurry
Director general
Organizația Mondială
a Proprietății Intellectuale
Geneva, aprilie 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VANGHELI, SPIRIDON

Isprăvile lui Guguță / Spiridon Vangheli. - Iași

Doxologia, 2013

ISBN 978-606-666-069-3

821.135.1-93-34

© Editura pentru copii „Guguță”, 2010, Chișinău.

© Editura Doxologia, 2013, Iași.

Reproducerea integrală sau parțială a conținutului este strict interzisă.

Stimate Domnule Spiridon Vangheli,

(...) Regret mult că nu v-am menționat în „Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism” (Ed. Saeculum I.O., 2002), însă acest volum e realitatea celor 4 volume anterioare, apărute sub titlul „Scurtă istorie a literaturii române (1994-1997)”, înainte ca eu să fi aflat de Dvs. E adevărat că, între timp, cunoscusem „O istorie deschisă...” a lui Mihai Cimpoi... De altfel, în cartea lui Cimpoi nu e menționată ca atare literatura basarabeană pentru copii, și îmi voi fi spus că această literatură n-o fi având realizări superioare...

Cu atât mai violentă a fost surpriza provocată de cărțile Dvs. Străbătându-le, nu-mi venea să cred că, dincolo de Prut, se scrisese și se scrie la un asemenea nivel. E paradoxal și revoltător că, traduse în atâtea limbi, aceste cărți nu circulă, nu se găsesc în librării la București și poate în alte orașe tocmai din Țară. Dând să-mi formulez opinia despre ele, constat că nu pot decât să confirm aprecierile ultraelogioase venite de pe aproape toate întinderile Terrei. Nu pot decât să conchid că entuziasmul cu care vă scriu copiii de pretutindeni este – analizat cu toată obiectivitatea – legitim.

Chiar fără a-și retrăi, în paginile volumelor „Guguță și prietenii săi” și „Tatăl lui Guguță...” propriile isprăvi și lecturi din copilărie, adultul cu oarecare experiență în cunoașterea literaturii nu poate decât să rămână impresionat – la modul lucid – de însușirile literare, artistice pe care atât proza, cât și versurile din aceste volume le posedă. Naratorul și poetul care sunteți dispune de o imaginație prodigioasă, de o inventivitate epică extraordinară, de un simț al compoziției, de un dar al istorisirii, vrednice de povestitorii moldoveni de frunte, care știu (precum C. Negruzzi, de pildă) să nareze perfect vioiciunea și gravitatea, umorul și duioșia, descrierea încântătoare și tensiunea dramatică, relatarea comică și punctarea momentului tragic.

O notabilă calitate a scrisului Dvs. este desăvârșita stăpânire a limbii române, pe care o manipulați exact în spiritul firii ei. Scrieți într-o limbă curat românească, însă nu e „neaoșă” la modul ostentativ, nu anacronică, nu împovărată de arhaisme și regionalisme, neologică în parte, dar numai în măsura strictului necesar. Câte un termen local dă frazei culoare, savoare și autenticitate, însă acesta e astfel plasat încât poate fi numai decât înțeles în context de oricine știe bine românește. Excelența „discursului” narativ și în aspectul lingvistic e, de altfel, învederată de posibilitatea tălmăcirii sale în toate limbile mari ale pământului. Limba lui Creangă e, desigur, inegalabilă, dar accesibilă numai celor ce îi simt toate nuanțele; în traducere, ea nu are șansa să fi e transcrisă cu întregul ei farmec inanalizabil.

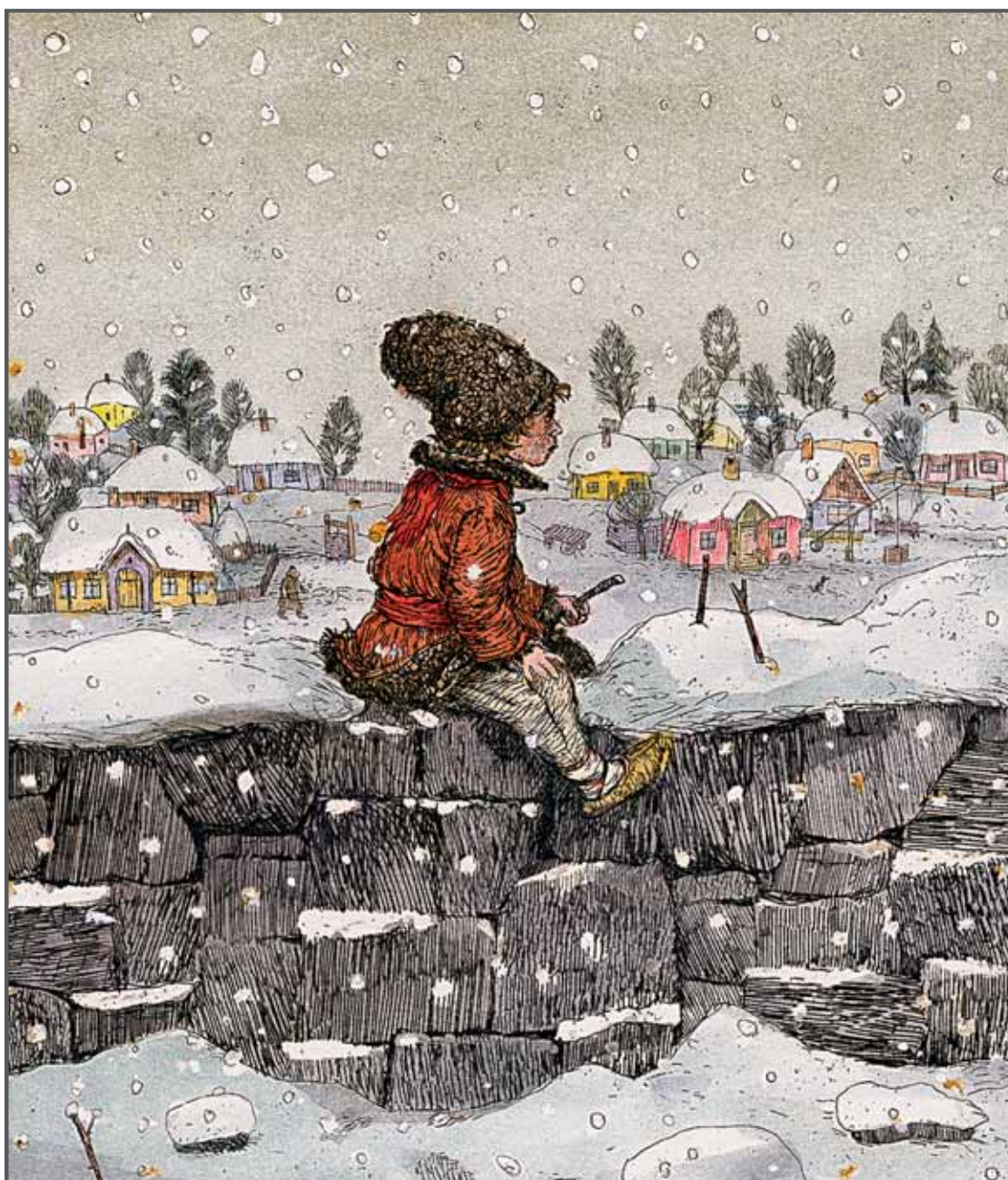
În afară de aceasta, nici Creangă însuși n-ar putea povesti, cu hazul „Amintirilor”, întâmplări cum sunt unele din cărțile Dvs., puternic circumstanțiate istoric („Cine a furat papucii Maicii Domnului” sau „Pușcăria”, de ex.) și cu atât mai puțin, n-ar avea cum dezvălui în stilul poveștilor sale experiența Olguței în imperiul siberian.

Vreau să spun că Dvs. vă găsiți în posesia singurului stil etern valabil, cel numit de Caragiale „stilul potrivit”: stilul funcțional adaptiv conținutului. Atât în povestiri cât și în balade, în tălmăciri și în așa zisele „eseuri”.

În concluzie, nu pot decât să vă adresez felicitări pentru tot ce ați înfăptuit și să vă doresc sănătate și putere de muncă pentru încă mulți ani.

Dumitru MICU

București, 11 aprilie 2002

— Uite, ce multă iarnă a venit la noi!

GUGUȚĂ

Iarna l-a găsit pe Guguță sub căciulă, în satul său, Trei Iezi. I-a plăcut Mătușii Ierne băiețelul: au coborât și fulgii din cer să-l vadă și l-au făcut a-alb din cap până în picioare — un omuleț de zăpadă, numai că de sub căciula lui ieșea un nouraș de fum.

Fulgii credeau că Guguță face focul sub căciulă... He, de unde să știe ei că acela nu-i fum, ci-i suflarea lui

Guguță? Și de ce să facă focul?! Când și-a pus căciula în cap, a dat tot frigul afară!

După ce au mai gospodărit prin curte, fulgii au chemat băiețelul la porțiță.

Guguță s-a frecat la ochi: drumul nu mai era! S-a urcat pe porțiță: sunt dealurile de dincolo de sat?

Dealurile erau, dar acum purtau căciuli albe, ma-ari și s-au apropiat de casele oamenilor.

— Oare de ce s-au grămadit ele lângă sat? se întreba Guguță. A-a, pesemne că vor să ierneze aici...

Guguță și-a apăsat căciula bucuros:

— Uite, ce multă iarnă a venit la noi!

Iar fulgii, văzând nourași de aburi deasupra porțiței, tot mai credeau că Guguță face focul sub căciulă...

CĂCIULA LUI GUGUȚĂ

Tata i-a făcut căciula mai mare, ca s-o poarte și la anul.

— Cade peste ochi, tată.

— D-apoi ridic-o, Guguță, că altă treabă n-ai în iarna asta, surâde tata.

Hm, Guguță n-are altă treabă?! Om vedea mâine cui ar fi să-i cadă căciula!

A doua zi el se scoală

înaintea tatei, iese în vârful picioarelor din casă și dă mâncare la oi.

Când a venit tata cu un braț de fân, băiețelul mergea călare pe berbec prin ocol.

— Tu ești, Guguță?

— A, bună dimineața, tată! și-i face semn: adică, du, omule, fânul la loc.

De atunci, Guguță avea grijă de oi.

Da' în satul Trei Iezi era o mamă de iarnă! Oamenii ieșeau din casă încotoșmănați, iar când mergeau, parcă aveau scripcă la picioare!

Odată, Guguță venea de nu știu unde. Pe drum — țipenie de om. Abia pe lângă moară se întâlnește cu o fetiță din clasa întâi. Era fără mânuși. Tot pune geanta pe zăpadă și sufla în mâini, vânată de frig.

— Ai înghețat, așa-i?

— Olecuță.

— Dă s-o duc eu, arată Guguță la geantă.

— Tu?! îl măsoară fetița cu ochii. Păi, ești cât căciula, bre... Ei, bine, du-o, dacă vrei! și își vâra apoi mâinile în mâneci și haide-hai după Guguță.

Merge băiețelul, dar un gând nu-i dă pace: „Are să degere fetița!” Auzea cum dârdâie de frig.

— Știi ce? își scoate el căciula. Ia pune-o pe cap!

— Nu, Guguță, ai să răcești tu.

— Dacă n-o iei, o las aici, în drum!

Și chiar o lasă. „Scârț-scârț!”, se duc amândoi... Frigul mușcă de urechi, dar Guguță nu se dă. Iar căciula, supărată, stă acolo, în mijlocul drumului. Când Guguță întoarce capul, când fetița: nu cumva a luat-o cineva?

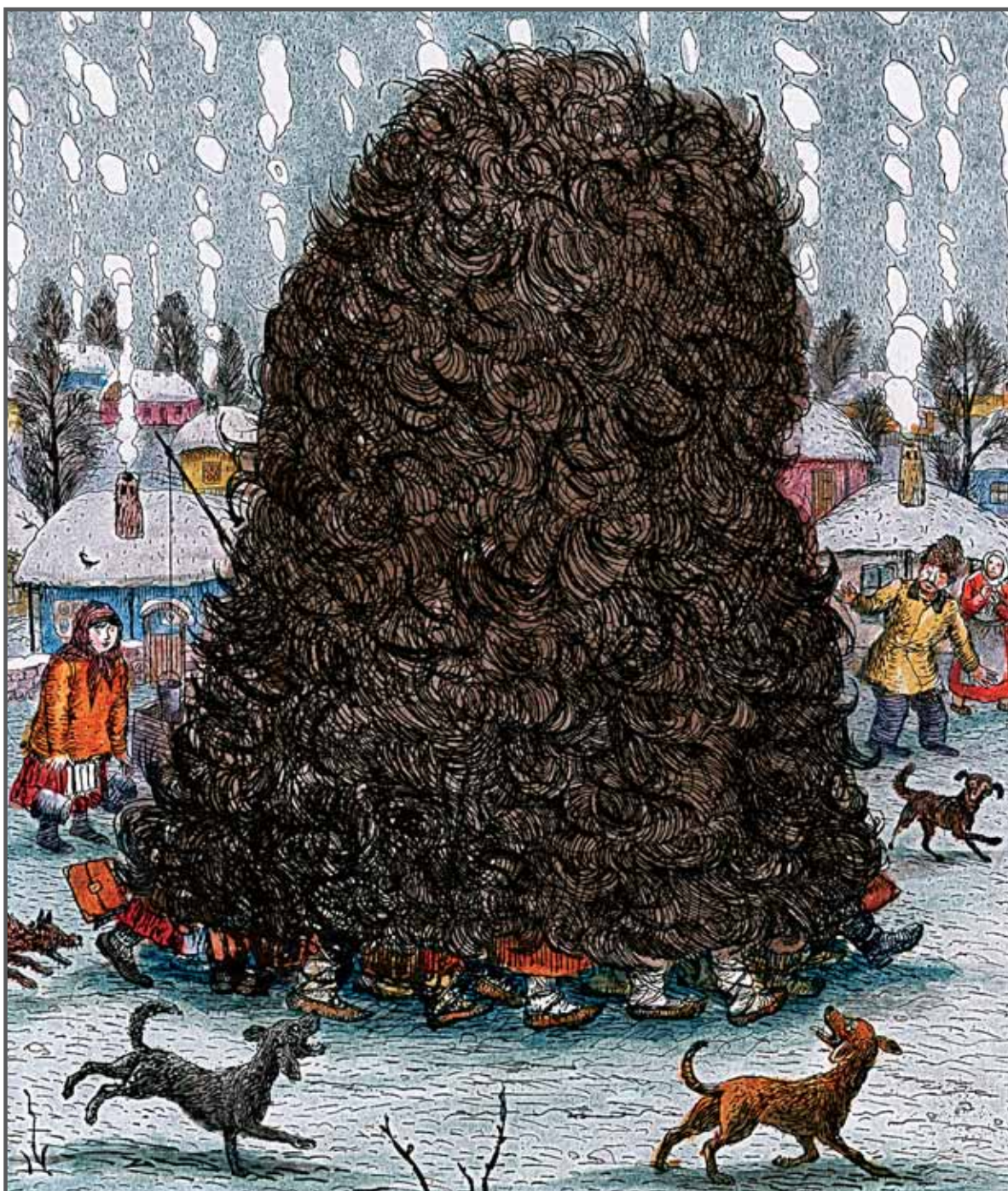
Da' căciula, cum vede că stăpânul o leapădă, unde trage o dată aer și se face mai mare, ca să-i ajungă din urmă.

Vede băiețelul una ca asta și, bucuros, intră cu fetița cu tot sub căciulă, la cald. „Scârț-scârț!”, a dus copila până la porțița ei, apoi și-a căutat de drum.

De atunci, cum suna clopoțelul, Guguță răsărea ca din pământ la poarta școlii. Punea căciula pe zăpadă, iar cei din clasa întâi țopăiau în jurul ei și căciula se făcea tot mai mare. Nu una, ci șapte fete lua acum băiețelul sub căciulă! Odată, pe un viscol, a dus-o și pe învățătoarea lor acasă. Văzând că merg atâtea piciorușe sub o căciulă, cățeei satului alergau lătrând înainte și în urmă, de parcă asta era căciula lor!... Oamenii din Trei Iezi ieșeau pe la porți și căscau gura: să treacă pe drum așa o căciulă și să n-o vezi?!

Acasă căciula se făcea iar mică, s-o pună Guguță în cui.

Se bucura băiețelul, cum să nu, căciula era a lui. Când colo, într-o zi nu l-a făcut de rușine? Era un ger de a răgușit clopoțelul școlii, copiii alergau care mai de care, voiau sub căciulă, la cald, dar ea nu s-a făcut mare...

Nu una, ci șapte fete lua acum băiețelul sub căciulă!

Abia acasă Guguță a înțeles ce și cum: uitase în dimineața aceea să hrănească oițele!

A doua zi – frig, spulber, să nu ieși din casă, da' Guguță dădea fân și la oile vecinilor. Și când a început a-i crește căciula, a încăput tot satul sub ea. Omăt – parcă nici n-a mai fost în satul Trei Iezi. Ba ici răsărea un ghiocel sub căciulă lui Guguță, ba colo o viorea, iar cei din clasa întâi au deschis fereastra școlii și cântau cât îi ținea gura:

*Vine, vine primăvara,
Se așterne-n toată țara...*

În satul Trei Iezi lumea își căuta de treabă. Sub căciula lui Guguță claxonau automobilele, nechezau caii, scârțâiau cumpenele fântânilor...

— Dar pe unde are să iasă fumul din sat? s-a întrebat unul care tăia lemne, să-i coacă femeia plăcinte.

Noaptea, omul s-a urcat pe casă, a mai pus o scară și a făcut o gaură în căciulă. Cum era somnoros, gaura a ieșit prea mare și a intrat frigul în sat.

Dimineața, oamenii au dat afară de sub căciulă un cârd de ciori, apoi au astupat gaura aceea cu căciulile lor și umblau cu pălării! În Trei Iezi au rămas numai câteva căciuli — pe capetele celor care se duceau la oraș după covrigi, halva și cu alte treburi —, că dincolo de căciula uriașă a lui Guguță era iarnă în toi...

BINOCLUL LUI GUGUȚĂ ȘI OMULEȚII VERZI

avea Guguță un binoclu, dar cine să-l ia în seamă, când lumea văzuse lucruri și mai grozave? Lăsa binoclul ziua pe cerdac, de acolo îl lua seara; îl uita la poartă, la poartă îl găsea.

— Iată, la război, îi spune un vânător, chiar vecinul lui Guguță, he, la război, un ocean făcea parale! Generalul nostru, se laudă vecinul, avea o mamă de ocean, că numai îl punea la ochi și inamicul ieșea de unde era ascuns și ridica mâinile!

Guguță ce să zică? Știu că nu avea să stârneasă un război, doar ca să aibă ce face cu binoclul!

Poate că ar fi uitat lumea cu totul de binoclul lui, dar iată că băiețelul îl duce într-o zi la ochi și vede că merge, hăt pe șleau, o căruță din satul lor.

Vizitiul, cum era dus pe gânduri, n-a luat seama că s-a deshămat un cal și, văzându-se slobod, a rămas să pască iarbă pe marginea drumului.

Omul l-a tot mânat cu biciușca pe celălalt la deal, la vale, până a ajuns căruța în sat.

Când colo, îi iese înaintea Guguță, care văzuse totul în binoclu:

— Moșule, ai pierdut un cal!

— Ei, comedie, se crucește moșul, da' unde e celălalt?

Guguță pune binoclul la ochi și dă de calul omului tocmai lângă movila de pe dealul cel mare. Moșul îl deshamă pe cel de la căruță, încalecă și o ia la trap, lăsând căruța în seama băiețelului.

Până acolo, a căzut iar pe gânduri. Bucuros că și-a găsit calul, a sărit călare pe Suru, dar l-a uitat pe Murgu lângă movilă.

— Moșule, da' unde-i cel cu care te-ai dus?

— Chiar așa, unde-i? Își scarpină moșul vârful pălăriei și face drum întors.

Seara, omul i-a adus lui Guguță o strachină de urdă proaspătă și, de atunci, i-a mers vestea binoclului.

Dacă pierdea un om ceva, venea la casa lui Guguță; dacă găsea ceva, tot la Guguță venea să întrebe cine e păgubașul...

Băiețelul se scula pe rouă, își lua binoclul, ceva de-ale gurii și se cățara în salcâmul mai înalt decât casa. Văzându-l deasupra satului, oamenii se bucurau, cum să nu? De, e altă viață când are cine te lua în seamă!

Mama îl ocăra de jos că-i trece viața în copac, dar, de-l pălea setea, tot mama lega un ulcioraș cu apă de capătul unei sfori și Guguță îl trăgea în sus.

— Am să-i scriu generalului că cheltui occeanul în vreme de pace, îl amenința vecinul cel mincinos. Ce ai cu mine de mă bagi în occean când îți trăsnește prin cap?! Când te-a băga generalul în occeanul lui, cât ești de Guguță, te face cărăbuș!

— Spune-mi, dar, ce-i cu omuleții aceia cu chica verde? Umblă toată vremea cu mata.

— Care omuleți, mă?! se îndârji vânătorul. Eu nu ți-s moșul cel de pierdea caii!

Băiețașul duce binoclul la ochi: iată-i! Un omuleț cum se dă așa se dă huța pe manșeta pantalonilor, altul stă călare pe un nasture... Al treilea a scos capul din mânecă și arată limba.

Guguță îi văzuse nu o dată. Când vecinul dormea de amiază, umblau de capul lor pe afară ori se cățarau pe gard, în curtea lui Guguță însă nu se încumetau să coboare. Pun pariu că omul știa de ei, dar îi ținea în taină.

— Spune-mi, dar, ce-i cu omulețul acela cu chica verde?!

Vecinul acela își făcea însă socoteală cum să scape de binoclu.

— Știi ce? îi spune într-o zi lui Guguță. Îl cumpăr, îmi trebuie la vânătoare. Cât vrei pe dânsul? Pe deasupra, îți mai dau ceva – și scoate un ou din buzunar. Îl vezi? Îi de rață sălbatică!

Guguță îl râde și-l mai bagă o dată în binoclu:

— A-a, ai venit cu omuleți cu tot!

Când a auzit de omuleții cei verzi, vecinul a pus repede oul în buzunar și a spălat putina. Doi omuleți s-au oprit la porțiță și-i făceau din pumn lui Guguță.

„Ce-ar fi să-l prind pe unul?”, se furișa spre poartă băiatul, dar omuleții, cum l-au văzut că se apropie, au dispărut.

Ce avea să se întâmple însă a doua zi, l-a băgat în sperieți pe Guguță. Îi zice mama, care văruia prin odăi :

— Du-te, măi băiete, până la unchiul Pintilie și spune-i să vină să-mi tragă brâiele, că iată, mă apucă Duminica Mare cu casa neisprăvită.

Guguță avea un interes al lui mai ceva decât brâiele mamei. S-a făcut că pune binoclul la ochi și a cârpit minciuna: cică unchiul nu-i acasă. Mama, cum să nu-l creadă? Lasă treburile baltă și o apucă în sat, să-l caute pe unchiul Pintilie.

Lui Guguță i s-a părut că minciuna pe care a spus-o nu era chiar așa de mare: ia, atât cât a încăput pe gurița lui. Dar, cum a ieșit mama din curte, răsare în preajmă un omuleț cu pălărioara pe ureche.

— Bună ziua, tată! își scoate omulețul pălăria.

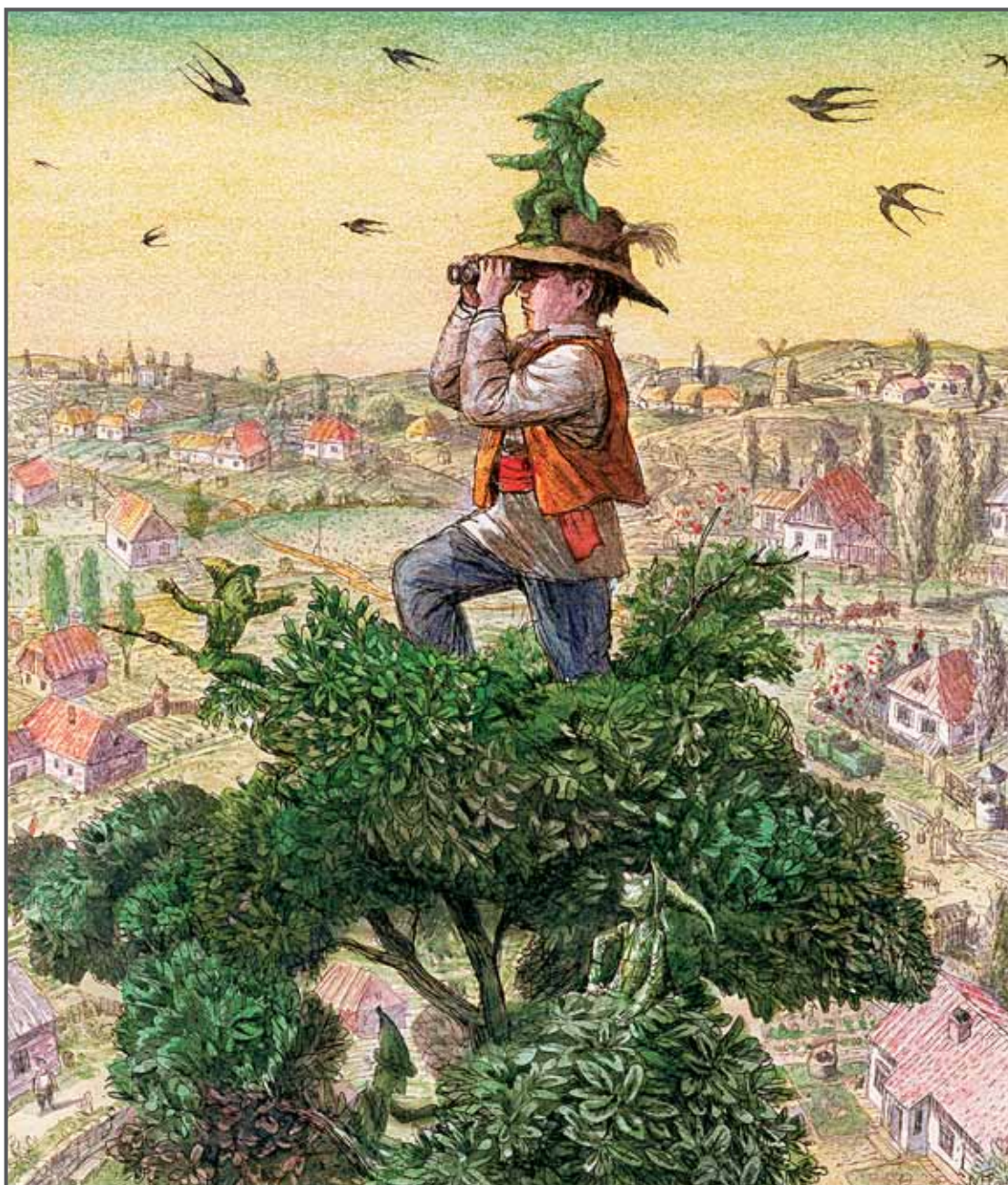
Guguță și-a rotit ochii: în jur nu era altcineva – omulețul vorbea cu dânsul. S-a aplecat să-l vadă. Avea chica verde, leit un omuleț de-al vecinului!

— Cine ești tu? îl întreabă.

— M-am născut adineauri și mă cheamă Minciunică Întâi. Tu ești tatăl meu. Mi-e foame, tată!

Guguță îl privea buimac:

— Îți dau de mâncare, dar să te cari din curtea mea!

— *Eu sunt abia în clasa a doua, dar omulețul îmi zice „tată”!*

Și fuga după o firimitură de pâine. Omulețul scutură din cap: nu mănâncă pâine. Guguță îi aduce în grabă un miez de floarea-soarelui. Omulețul îl dă deoparte cu piciorușul.

— Eu mănânc cu urechea, tată. Gogoși, gogoși, dă-mi gogoși! și-i întinde o urechiușă cât o furnică.

Guguță era să-i dea un bobârnac.

— Mai bine spune-mi: unde-i unchiul Pintilie? îl trage de limbă cel cu chica verde.

— Nu-i acasă, mormăie băiețașul.

— Hi-hi-hi! s-a dat omulețul peste cap și s-a făcut mai măricel. Mulțumesc pentru masă, tată!

Guguță face niște ochi mai mari decât omulețul și o rupe la fugă. O cotigește prin cartofii înfloriți, sărind apoi gardul, și o ia, cât îl țin picioarele, deval. Cum ajunge la Răut, sare cu capul în jos în bulboană.

Stă cât stă sub apă, cu gândul că a scăpat de omuleț. Când scoate capul să tragă aer, vede pe apă pălăria omulețului. Iar în pălărie șade, cu burta la soare, cel cu chica verde.

— Ai uitat să te dezbraci, tată! râde cu poftă omulețul.

Acasă Guguță s-a întors pe alt drum. Când colo, musafirul îl așteaptă la porțiță:

— Acum mi-e somn, tată. A-a-a! După scăldătoare mi-e somn. A-a-a!

Guguță știa un cuib de vrabie sub streășină și-l bagă acolo.

„Dormi până te-oi trezi eu!”, îl ia el cu vorba, dar ce mai: era la mare încurcătură. Numaidecât o să afle satul ce musafir are, te pomenști că și la școală o să umble în urma lui! Deodată băiețașul se înseninează: „Maica Domnului o să mă ajute!” O clipă zăbavă, sta în genunchi în fața icoanei:

— Scapă-mă, Maica Domnului, de musafirul acesta nepoftit. Eu sunt abia în clasa a doua, dar el îmi zice „tată”. Ajută-mă, Maica Domnului, te rog! Își tot făcea cruce Guguță și bătea mătănii... A vrut să-i mai spună

să facă așa, încât să-l mănânce vrabia, însă n-a îndrăznit să-i dea sfaturi Maicii Domnului. Totuși a luat scara, să rămână omulețul în cuib.

De când s-a dus mama, trecuse destulă vreme și Guguță pune binoclul la ochi să vadă dacă nu vine cumva. Sucește, învârtește binoclul, dar vede numai o chică verde:

— Aceea nu-i mămuca, se aude un glăscior din binoclu.

— Acolo îmi erai? Câș afara! scrâșnește Guguță.

Tocmai atunci se deschide portița și intră în curte o femeie de la primărie:

— Guguță, puiule, ia vezi unde-i primarul, că a venit un domn de la Chișinău!

Băiețelul se urcă în copac, apropie binoclul de ochi dar, de văzut, vede iar chica ceea verde.

— Am să te dau la mătă, ieși de acolo!

Iată și mama, cu unchiul Pintilie. În copac rămâne numai binoclul: Guguță aleargă să le deschidă portița. Omulețul iese din binoclu și *țup! țup!* după dânsul, cu pălărioara în mână.

— Mamă! se pune Guguță în genunchi înaintea ei. Sunt vinovat, te-am minciunit, iartă-mă! Unchiul Pintilie era acasă.

Când vede mama că Guguță i se uită drept în ochi, îi face semn să se scoale și-l iartă.

— Vai, s-a auzit un glăscior în urma lui Guguță și, până a întors băiețelul capul, musafirul cu chica verde a intrat în pământ. A rămas doar pălărioara lui, agățată într-un fir de iarbă.

— Da' cine era acolo, Guguță?

— Un omuleț, mamă. A fugit...

Mama abia își ținea râsul, văzându-și de treabă cu unchiul Pintilie.

